Tema A.6.
El canvi social (part I):
la societat multicultural,
i la igualtat d'oportunitats dels homes i les dones

1. Les migracions contemporànies

2. La immigració a Espanya i Catalunya
2.1. La dinàmica migratòria i l'evolució de la població catalana
2.2. Panorama de les noves migracions a Catalunya

3. Models d'integració i marcs de convivència en la societat multicultural

4. Les polítiques públiques en matèria d'immigració
4.1. Política migratòria comunitària
4.2. Política migratòria d'Espanya i Catalunya

5. Règim jurídic: igualtat formal i igualtat material

6. Igualtat d'oportunitats i discriminació positiva

7. Les polítiques públiques en matèria d'igualtat d'oportunitats

Tema A.6.
El canvi social (part I):
la societat multicultural,
i la igualtat d'oportunitats dels homes i les dones

La societat multicultural

La diversitat social i cultural és un tret que una bona part de les societats contemporànies no pot defugir, i, de fet, cada vegada més es considera com un valor socialment compartit. En realitat, els possibles orígens d'aquesta diversitat són nombrosos. Qüestions com el gènere, l'edat, la classe social, la procedència rural o urbana, la religió, etc., es poden considerar factors importants en la generació de diferències i variacions en el si de qualsevol societat.

Però des de fa uns anys les migracions són les que atrauen més l'atenció i el debat al voltant dels dilemes i reptes que planteja avui la diversitat cultural.

1. Les migracions contemporànies

Durant les últimes tres dècades s'han consolidat noves pautes migratòries internacionals que han contribuït a generalitzar els moviments migratoris de forma important, de manera que podem dir que el senyal d'identitat de les actuals migracions és el seu caràcter global. Podem destacar tres dimensions en què es percep aquest caràcter del fenomen migratori en el món contemporani:

a) El creixement constant del volum de persones migrants, com es pot veure en el *Quadre 1*, de forma que es pot considerar que les migracions internacionals són un fenomen en expansió.

b) L'ampliació de les xarxes i cadenes migratòries —és a dir, del conjunt de relacions entre individus, famílies i grups que serveixen de pont entre els llocs de partida i els llocs de destinació. Apareixen i es consoliden múltiples xarxes interregionals, si bé en general dominen les xarxes sud-nord i les transoceàniques. Més recentment, destaca també la migració est-oest. En tot cas, aquestes xarxes afecten directament més i més països i regions del món.

c) La diversificació dels tipus migratoris. Tot i que la motivació prioritària dels desplaçaments internacionals segueix sent la de caràcter econòmic, aquests últims anys estan augmentant considerablement altres formes de migrar: els refugiats i desplaçats, el personal qualificat i les elits professionals, la reagrupació familiar, els col·lectius de tercera edat, les migracions femenines, etc.

El resultat de tot aquest entramat de moviments, voluntaris o forçats, així com el seu creixement constant, ha sigut la formació de minories ètniques o culturals en el si dels països receptors i l'increment de la diversitat sociocultural a la majoria de les societats actuals. Per altra banda, han aparegut també problemes de relació entre els diferents col·lectius, que han generat conflictes importants, davant els quals es percep la necessitat d'una intervenció social des de diversos fronts i dimensions.

2. La immigració a Espanya i Catalunya

L'Estat espanyol s'ha convertit, durant les últimes dues dècades, en un important centre de recepció d'immigració. En el curs d'aquests últims anys, els canvis produïts en els corrents migratoris d'estrangers cap a Espanya i Catalunya es poden resumir de la forma següent:

a) Increment generalitzat de les afluències d'estrangers, fet que comporta el pas d'un país d'emigració a un país d'immigració.

b) Un trencament de l'equilibri que hi havia entre el volum d'immigració europea comunitària i el d'immigració extracomunitària, amb un creixent predomini d'aquesta última.

c) Les nacionalitats dels estrangers tendeixen a diversificar-se àmpliament.

d) Una tendència cap a una immigració permanent o de llarga durada, i per tant el pas progressiu d'una immigració d'homes a una immigració familiar.

La immigració no es reparteix igual arreu de l'Estat. Hi ha unes comunitats autònomes que són receptores per excel·lència i d'altres amb escassa incidència immigratòria. En aquest sentit, hem de dir que les destinacions escollides pels estrangers també han canviat, aquests últims anys, de manera destacable. El 1988 la comunitat autònoma receptora per excel·lència era Madrid, seguida de lluny per Catalunya, la Comunitat Valenciana, Andalusia i Balears.
Aquestes cinc destinacions van recollir el 80% de la immigració d'aquell any. Deu anys més tard, Catalunya es consolida com el principal centre receptor d'immigrants. Madrid baixa, encara que es situa en segon lloc, i emergeixen amb força Múrcia o el País Basc. Aquestes tendències poden indicar noves preferències en les destinacions dels immigrants en un futur pròxim i, sobretot, un procés de dispersió per tot el territori espanyol, de forma que incidirà cada vegada en més comunitats autònomes.

2.1. La dinàmica migratòria i l'evolució de la població catalana

Les migracions, malgrat que no són un fenomen nou en el panorama demogràfic català (hem de recordar, per exemple, la immigració de francesos dels segles XVI i XVII), es revelen com l'element més important en la configuració de la trajectòria de la població catalana del segle XX. Així, l'actual població de Catalunya (que se situa com la segona comunitat autònoma més poblada de l'Estat) s'explica, en bona mesura, per la incidència dels moviments migratoris. I més enllà de la demografia, no hem d'oblidar que s'acostuma a considerar que les migracions són també un senyal d'identitat de Catalunya, en el sentit de donar lloc a una societat receptora plural, que aspira a la integració dels elements forans.

Dels corrents migratoris que han afectat Catalunya en el transcurs de l'últim segle, sens dubte els que més importància han tingut són els procedents de regions espanyoles, que, fins al final dels anys setanta, van constituir una aportació essencial per a la població catalana. Algunes estimacions indiquen que entre el 1901 i el 1980 el flux d'immigrants podria haver assolit una xifra propera als tres milions de persones. En l'actualitat, aproximadament un 30% del total d'habitants de Catalunya són persones nascudes en altres regions o comunitats espanyoles.

Per tant, al llarg del segle passat, les migracions han desenvolupat un paper crucial en l'evolució demogràfica, paper que mantenen durant els primers anys del segle XXI. Tanmateix, durant la dècada dels noranta cobra protagonisme, a Catalunya, la recepció d'una creixent immigració d'estrangers. Aquest flux de persones, procedent tant d'espais europeus com d'altres continents, s'apunta com un element a tenir molt en compte, tant per la seva incidència directa en l'evolució de la població com en molts altres aspectes de la vida cultural, econòmica, cívica, política, etc., del país.

Així, com succeeix en el conjunt de l'Estat, els moviments migratoris més rellevants durant els últims temps són els que deriven de la recent immigració exterior. Es pot afirmar, per aquest motiu, que Catalunya es troba inserida en el context de globalització i intensificació dels fluxos que caracteritza les migracions internacionals de les últimes dècades del segle XX.

2.2. Panorama de les noves migracions a Catalunya

Un punt de partida per intentar situar la dimensió de la immigració estrangera és saber com ha evolucionat el nombre d'immigrants. Algunes fonts indiquen que el 1970 hi havia uns 32.000 estrangers residint a Catalunya. Aquesta xifra mostra una lleugera tendència a l'augment en el transcurs dels anys setanta. El 1980, segons les dades, n'eren 38.656. Aquesta població tenia encara un pes molt petit sobre el conjunt: el 0,65% dels residents a Catalunya. La dècada dels vuitanta es caracteritzà per una acceleració de la immigració, de manera que el nombre d'estrangers estaria pròxim a duplicar-se, i guanyaria pes en el conjunt de la societat catalana.

El 1990, les dades oficials informaven de la presència de gairebé 66.000 estrangers (un 1'1% de la població total). Aquesta xifra s'anirà incrementant en el transcurs de la dècada fins a situar-se a prop de 215.000 persones al final de l'any 2000, amb el conseqüent augment del pes relatiu en el total de la població catalana (3,46%).

La immigració estrangera a Catalunya es nodreix d'un doble flux: per una banda, l'arribada d'europeus —en bona mesura, persones procedents de països de la UE— i, per altra banda, una creixent immigració de països extracomunitaris, que procedeix principalment de l'Àfrica i de Llatinoamèrica, encara que tendeix a ampliar-se com a conseqüència de la incorporació d'altres països emissors.

El col·lectiu més nombrós, segons les dades de l'any 2000, és el marroquí, amb més d'un terç del total d'estrangers. Segueixen, per ordre d'importància, el francès, el peruà, l'alemany i el xinès. Es tracta, doncs, d'una immigració de procedències molt variades i amb tendències molt contrastades, en la mesura que alguns col·lectius s'han estabilitzat en el seu creixement, mentre que d'altres, abans minoritaris, comencen a destacar amb força. En termes absoluts, durant la segona meitat dels noranta, els col·lectius que més s'han incrementat són els procedents del Marroc, Alemanya, el Perú, la República Dominicana, Gàmbia, Itàlia, la Xina i Colòmbia. Però si ho examinem en termes relatius, els increments més destacats s'han produït entre els procedents de l'Equador (que el 2002 ja ha passat a ser el segon col·lectiu en importància, amb 19.737 persones), Rússia, Ucraïna i Iugoslàvia. Es tracta en tots aquests últims casos de col·lectius modestos, però la rapidesa amb què està creixent la seva presència indica la necessitat de tenir-los en compte.

Quadre 1: Residents estrangers a Catalunya segons el país de procedència (any 2006)

	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
Alemanya	7.091	2.141	127	1.502	10.861
Bèlgica	1.141	946	56	587	2.730
França	8.010	3.108	224	1.282	12.624
Itàlia	18.779	2.030	380	2.093	23.282
Països Baixos	2.786	1.285	81	764	4.916
Portugal	3.361	719	567	691	5.338
Regne Unit	5.328	2.056	112	1.792	9.288
Resta Unió Europea	8.451	1.449	765	2.174	12.839
Total Unió	**54.947**	**13.734**	**2.312**	**10.885**	**81.878**

Europea					
Europa (sense UE)	24.052	8.278	12.301	12.251	56.882
Total Europa	**78.999**	**22.012**	**14.613**	**23.136**	**138.760**
Algèria	2.326	427	2.209	1.132	6.094
Gàmbia	4.590	7.603	1.070	92	13.355
Marroc	104.627	28.723	12.422	25.108	170.880
Senegal	4.922	1.652	1.748	1.257	9.579
Resta Àfrica	10.177	2.131	3.897	:	16.944
Total Àfrica	**126.642**	**40.536**	**21.346**	**28.328**	**216.852**
Argentina	14.927	2.192	692	2.200	20.011
Colòmbia	22.425	2.891	2.744	4.757	32.817
Cuba	5.104	678	283	712	6.777
Equador	57.578	2.366	1.468	3.374	64.786
Estats Units	2.288	207	32	155	2.682
Perú	25.041	766	630	696	27.133
República Dominicana	12.893	887	843	1.115	15.738
Resta Amèrica	35.194	5.543	1.862	3.126	45.725
Total Amèrica	**175.450**	**15.530**	**8.554**	**16.135**	**215.669**
Filipines	7.456	351	11	192	8.010
Paquistan	15.439	305	177	1.322	17.243
Xina	24.719	1.920	1.211	2.012	29.862
Resta Àsia	12.450	2.571	238	653	15.912
Total Àsia	**60.064**	**5.147**	**1.637**	**4.179**	**71.027**
Total Oceania	**253**	**30**	**3**	**8**	**-**
Apàtrida	-	-	-	-	-
País desconegut	191	16	11	9	227
Total	**441.599**	**83.271**	**46.164**	**71.795**	**642.829**

Font: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Observatorio permanente de la inmigración. Any 2006

En conjunt, els estrangers que resideixen a Catalunya són majoritàriament persones en edat activa i, per tant, els grups d'edat compresa entre els 25 i els 49 anys no tenen molt pes específic. Tanmateix, el perfil sociodemogràfic que caracteritza els diversos col·lectius és força diferenciat. En aquest sentit, per exemple, no hi ha grans diferències en la proporció entre homes i dones dins els grups de procedència europea; en canvi, aquestes són molt desequilibrades en altres col·lectius com l'africà, en què predomina la immigració masculina, mentre que les dones són les que protagonitzen les migracions en molt casos dels procedents de Llatinoamèrica (peruanes, dominicanes, colombianes) i en algunes comunitats asiàtiques (filipines).

La immigració estrangera mostra unes pautes d'assentament en el territori català caracteritzades per les desigualtats. La disposició de les principals àrees receptores coincideix, en gran part, amb les pautes de distribució del conjunt de la població: l'eix litoral i l'entorn metropolità, amb la ciutat de Barcelona al capdavant, són els punts més importants. Alguns nuclis turístics, encara que de menor entitat demogràfica, s'han erigit en destinació de certes colònies estrangeres, com Sitges, Roses, Lloret de Mar o Blanes.

3. Models d'integració i marcs de convivència en la societat multicultural

L'afluència migratòria, sobretot en determinades circumstàncies de volum, visibilitat i concentració, pot tenir importants implicacions per a la societat receptora en l'àmbit de l'ajust de la convivència social entre els sectors autòctons i immigrants i entre els diferents col·lectius d'immigrants.

Tota societat ha d'abordar el problema de la integració de l'estranger i fixar el model o els models de convivència a partir dels quals pot elaborar les estratègies i polítiques socials adients. Aquests models de convivència poden ser diversos i multidimensionals. Assenyalarem breument les línies bàsiques dels models teòrics que s'utilitzen a l'hora d'interpretar o orientar les formes de convivència entre una diversitat de col·lectius. Han sorgit tres models en el panorama de les ciències socials i en les pràctiques polítiques: l'assimilació, el *melting pot* i el pluralisme cultural.

Assimilació: es tracta del procés d'adequació de l'immigrant a la societat receptora, en el qual aquell adquireix la cultura de la societat majoritària. Aquest model pressuposa que, en la mesura que

l'immigrant adopta la cultura de la societat receptora, aquesta l'admetrà com un membre més i es produirà la seva plena integració o, dit amb altres termes, es considera que l'*aculturació* (assemblar-se més a la majoria) ajudaria a reduir el prejudici i la discriminació. En resum, es condiciona l'admissió de nous immigrants a la seva "capacitat d'assimilació".

***Melting pot* (gresol cultural):** aquest model d'integració implica tots els membres de la societat (nadius i immigrants) en la creació d'una nova cultura general, com resultat de la fusió dels diversos elements culturals i les diferents identitats. El resultat seria una combinació i harmonització de cultures en la qual tots haurien estat protagonistes, de forma que s'assoleix, doncs, la plena adhesió i pertinença de cadascun dels membres de les cultures participants en la construcció de la nova societat.

Pluralisme cultural: segons aquest model, que parteix de la tendència que es considera predominant que ni nadius ni immigrants desitgen perdre les seves senyes d'identitat, l'adaptació es produirà mitjançant l'adhesió per part de tots a uns principis comuns de convivència, però mantenint en certs nivells les peculiaritats de cada col·lectiu, generalment limitades a l'esfera privada, i sempre que els conflictes que se'n puguin derivar no afectin aquests principis bàsics de convivència.

Aquests models teòrics d'integració, que conformen diferents marcs de convivència, constitueixen l'eix de controvèrsies socials i polítiques d'importància. L'assimilació i, fins i tot, el *melting pot*, són rebutjats sovint perquè contravenen l'ètica del dret dels grups a mantenir la seva pròpia identitat, d'acord amb els ideals humanitaris i els drets de les minories. Quant al pluralisme cultural, es critica pels seus riscos de fragmentació social, que pot donar lloc a una coexistència social separada entre els diversos grups.

4. Les polítiques públiques en matèria d'immigració

Prenent la societat i l'estat receptor com a protagonistes, la immigració suscita noves qüestions en relació al control de les fronteres i l'elaboració de polítiques d'immigració. Com que l'Estat espanyol és membre d'una unitat geopolítica supranacional, la Unió Europea (UE), i que aquesta pertinença condiciona en alguna mesura el tractament d'aquest fenomen, hem d'exposar breument alguns aspectes del marc polític europeu.

4.1. Política migratòria comunitària

Des del punt de vista del control de fluxos migratoris i de les fronteres externes, trobem pautes comunes als diferents països de la UE. A gairebé tots, la política de control dels fluxos s'ha fet més restrictiva per als "estrangers de tercers països". Hi ha, en aquest sentit, una creixent intervenció de nivells supraestatals en l'elaboració de les polítiques de migració en l'àmbit de la UE.

L'estrangeria a la UE va quedar, des de l'inici del projecte europeu, clarament dividida en dues categories: la comunitària i la no comunitària. Són categories ben diferenciades en moltes qüestions, com la llibertat de moviments o els drets dels immigrants. Amb l'entrada en vigor, el 1999, del Tractat d'Amsterdam, el ciutadà comunitari pot desplaçar-se, assentar-se i treballar lliurament a qualsevol part dels països de la UE, sense més requeriments que els administratius i burocràtics, i hi pot gaudir d'amplis drets laborals, socials (seguretat social, habitatge...) i polítics (drets de vot i candidatura a les eleccions europees i locals).

Per als estrangers no comunitaris, els drets i les possibilitats d'assentament i treball són més limitats que per als estrangers procedents de la UE. L'existència de restriccions en les entrades, que pot afavorir l'entrada clandestina d'immigrants, i una certa rigidesa en els requisits per mantenir-se legalment al país (possibles dificultats per a l'obtenció i la renovació dels permisos de residència i treball) provoquen l'existència d'una important bossa d'immigrants clandestins.

Així, la situació d'estrangeria limita la condició de ciutadania i estableix diferències entre la població autòctona i la immigrant. A més, la condició d'estrangeria no té la mateixa significació i repercussions per a tots els estrangers, segons si aquests són comunitaris o extracomunitaris.

4.2. Política migratòria d'Espanya i Catalunya

La ràpida acceleració dels fluxos, la seva afectació múltiple i el seu interès en relació amb el món laboral han donat lloc al desenvolupament d'una normativa que regula aquesta immigració des d'un punt de vista legal. A aquest marc legal, competència de l'Estat, hi hem d'afegir les iniciatives preses per la Generalitat i els ajuntaments en diferents àmbits: educació, sanitat, protecció de menors, etc.

Especialment des del 1985, s'han pres una sèrie de decisions que han configurat l'actual política migratòria espanyola. Amb aquestes mesures s'ha pretès impulsar una gestió d'orientació dels fluxos d'immigrants en funció de les demandes del mercat de treball espanyol.

Entre les principals mesures que conformen la política migratòria espanyola, cal assenyalar la Llei orgànica 4/2000, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, que substitueix l'anterior Llei orgànica 7/1985, i la Llei orgànica 8/2000, de reforma de la LO 4/2000. Es tractava d'una llei marc que establia els principals criteris i les normes per a la gestió dels fluxos migratoris. Aquesta Llei se centra en els requisits per entrar al país, en la documentació per residir-hi i treballar-hi i en els mecanismes i requisits d'expulsió, els drets de reagrupació familiar, etc.

En relació amb l'intent de desenvolupar unes polítiques actives d'immigració, es pot destacar l'aprovació, el 1994, per part del Govern espanyol, del Pla per a la integració social dels immigrants, i el 1995, la constitució del Fòrum per a la Immigració com una via de diàleg entre les administracions, els immigrants i la societat d'acollida.

El 1993 s'havia aprovat a Catalunya el primer Pla interdepartamental d'immigració, reelaborat actualment en el Pla interdepartamental de ciutadania i immigració 2005-2008. Integrat per un conjunt de mesures i d'actuacions a aplicar en el període de referència, té com a finalitat immediata la coordinació de les actuacions impulsades des dels diversos departaments de la Generalitat de Catalunya. Els seus objectius bàsics es dirigeixen a contribuir a la integració dels immigrants, mitjançant programes i serveis que facilitin la seva plena participació en la vida catalana i la lluita contra l'exclusió social, política i econòmica (com a element de cohesió social), i es dirigeixen també a la resta de la societat, a la qual intenta informar i sensibilitzar sobre la nova realitat que aporten aquests fluxos.

Per altra part, en l'àmbit de les activitats d'acollida i d'inserció laboral i social els ajuntaments catalans han portat a terme una tasca important. Sovint amb finançament de la UE, l'Estat, la Generalitat o els mateixos ajuntaments, s'han desenvolupat també programes d'integració en col·laboració amb una gran xarxa d'entitats sorgides de l'àmbit privat i d'altres relacionades amb l'Església, sindicats, etc.

5. Règim jurídic: igualtat formal i igualtat material

La Constitució espanyola de 1978 estableix en l'article 14 que "els espanyols són **iguals davant la llei**, sense que pugui prevaler **cap discriminació** per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social".

L'estat social i democràtic de dret consagra el principi d'igualtat i no discriminació, entre d'altres, per raó de sexe, i el configura com un dret subjectiu a tenir un tracte igual, però l'existència del reconeixement d'aquest dret no significa que en la realitat, en la vida quotidiana, no es donin situacions que de fet són discriminatòries. És per això que, sovint, no n'hi ha prou amb el reconeixement de la igualtat formal o jurídica sinó que cal establir mecanismes i mesures per fer que aquesta igualtat sigui real i efectiva, perquè esdevingui una igualtat material.

En l'àmbit jurídic, les institucions i els òrgans jurisdiccionals han posat de manifest la necessitat d'adequar l'ordenament jurídic al principi d'igualtat.

L'Estatut d'autonomia de Catalunya, estableix que els ciutadans de Catalunya són titulars dels drets i deures fonamentals i que correspon a la Generalitat de Catalunya, promoure les condicions per tal que la llibertat i la igualtat de l'individu siguin reals i efectives. En conseqüència, la Generalitat de Catalunya té la competència exclusiva en matèria de promoció de la dona.

6. Igualtat d'oportunitats i discriminació positiva

En l'àmbit internacional i en la Unió Europea hi ha diferents textos que reconeixen el principi d'igualtat i que preveuen la prohibició de discriminació per raó de sexe, religió, ètnia, cultura, etc. Breument, es poden destacar els següents:

- La Carta de Nacions Unides de 1945, que recull el compromís de "reafirmar el convenciment en els drets humans, en la dignitat i el valor de la persona, en la igualtat de drets dels homes i les dones...".

- La Declaració universal dels drets humans (adoptada i proclamada per l'Assemblea General de Nacions Unides a París el 10 de desembre de 1948) que, en l'article primer, reconeix que "tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets i dotats com ho estan de raó i consciència han de comportar-se fraternalment uns amb els altres". L'article segon proclama la igualtat i no discriminació, i l'article tercer recull la igualtat davant la llei.

- El Conveni per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals (fet a Roma el 4 de novembre de 1950) estableix a l'article 14: "El gaudiment dels drets i les llibertats reconeguts en aquest Conveni ha de ser assegurat sense cap distinció, especialment per raons de sexe, raça, color, llengua, religió, opinions polítiques o d'altres, origen nacional o social, pertinença a una minoria nacional, fortuna, naixement o qualsevol altra situació."

L'any 1957 el Tractat constitutiu de la Comunitat Europea va consagrar la igualtat de remuneració per un treball d'igual valor entre l'home i la dona. A partir de 1975 es van aprovar tota una sèrie de directives que van ampliar aquest principi a una igualtat de tracte en l'accés al lloc de feina, a la formació i a la promoció professional i condicions del lloc de treball, amb la finalitat d'eliminar tota discriminació en l'àmbit laboral. També es van adoptar mesures per a la igualtat de tracte en matèria de seguretat social, de règims legals i en el foment de la igualtat d'oportunitats a través de programes plurianuals. El Tractat d'Amsterdam, que va entrar en vigor l'1 de maig de 1999, recull en l'article 13 la possibilitat d'adoptar accions per la lluita contra la discriminació, entre d'altres motius, per raó de sexe, i també s'aprova una modificació del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea.

En matèria d'igualtat d'oportunitats, l'article 141 del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea (TCCE), a més de reconèixer aquest principi, preveu la possibilitat d'adoptar **mesures de discriminació positiva**, és a dir, mesures que permetin garantir l'aplicació del principi d'oportunitats i igualtat de tracte per a homes i dones, i fins i tot la possibilitat que es puguin oferir **avantatges** concrets destinats a facilitar al sexe menys representat l'exercici d'activitats professionals o a evitar compensar els desavantatges en les seves carreres professionals.

A nivell estatal, l'Estatut dels treballadors (1979) va establir el principi d'igualtat de tracte entre homes i dones en relació amb l'accés al treball, a les condicions laborals, a la promoció en el treball i, per la modificació introduïda el 1994, l'empresari resta obligat a pagar per la prestació d'un treball d'igual valor el mateix sou.

D'altra banda, la possibilitat d'adoptar mesures de discriminació positiva ha estat reconeguda pel Tribunal Constitucional. D'aquesta manera es permet un tracte legal per equilibrar una realitat que és desigual, sempre que hi hagi una justificació objectiva i raonable i d'acord amb els principis constitucionals. S'entén que no tota diferenciació de tracte és discriminatòria sinó que pot permetre superar les barreres socials que impedeixin la igualtat d'oportunitats entre els homes i les dones. L'adopció i aplicació d'aquest tipus de mesures té lloc fonamentalment en l'àmbit professional, a efectes de promoció, de contractació laboral, etc.

La discriminació a favor de la promoció laboral de les dones no pot ser ni absoluta ni incondicional. Les condicions prèvies són que no pot haver-hi cap lloc de treball restringit a cap candidat masculí i que tothom han de fer les mateixes proves.

7. Les polítiques públiques en matèria d'igualtat d'oportunitats

Les polítiques públiques són aquelles decisions adoptades pels òrgans de govern, ja sigui mitjançant normes, disposicions, estratègies, plans d'actuació o actes, i que tenen per objecte determinar les actuacions que el govern planifica o executa en relació a una matèria concreta, o bé, proposar modificacions o innovacions normatives. La possibilitat de dissenyar polítiques públiques depèn de l'àmbit competencial, tot i que també es poden dur a terme mitjançant acords o convenis entre administracions i amb col·lectius particulars.

Les polítiques d'igualtat d'oportunitats consisteixen en la determinació i adopció de mesures per part de les institucions públiques amb l'objectiu de pal·liar i resoldre les situacions de desigualtat social entre homes i dones.

L'Organització Internacional del Treball considera que les polítiques d'igualtat d'oportunitats i tracte en la formació i la feina són una qüestió de justícia social i un factor de desenvolupament econòmic i social, vinculat a una adequada gestió dels recursos humans, alhora que també són una qüestió de drets humans perquè mentre hi hagi discriminació per raó de sexe no hi pot haver un respecte efectiu als drets humans.

A l'Estat espanyol, l'impuls de polítiques d'igualtat d'oportunitats s'ha reflectit en l'àmbit legislatiu, especialment en la Llei 39/1999, de 5 de novembre, per promoure la conciliació de la vida familiar i laboral de les persones treballadores. La Llei va introduir canvis legislatius en l'àmbit laboral perquè els treballadors puguin participar en la vida familiar i va establir un seguit de disposicions i mesures per avançar cap a la igualtat d'oportunitats entre dones i homes.

La **Generalitat de Catalunya** va iniciar les seves polítiques a favor de la igualtat d'oportunitats entre homes i dones l'any 1986, quan el Parlament de Catalunya va aprovar la Resolució 81/II sobre la promoció de la dona, a proposta de tots els grups parlamentaris. Posteriorment, l'any 1987, la presidència de la Generalitat va crear la Comissió Interdepartamental de Promoció de la Dona, on participaven representants de tots els departaments de la Generalitat. Els objectius de la Comissió eren:

- Promoure la igualtat de drets i de fet i la no discriminació entre els homes i les dones.
- Promoure equitativament la participació de les dones en la vida social, cultural, econòmica i política.

Aquesta Comissió, l'any 1993 passà a denominar-se **Comissió Interdepartamental per a la Igualtat d'Oportunitats per a les Dones** i és un òrgan de coordinació i impuls de les accions que promouen la no discriminació entre homes i dones i la igualtat de drets que siguin competència dels departaments de la Generalitat.

L'any 1989 es va crear **l'Institut Català de les Dones**, que és un organisme autònom adscrit al Departament d'Acció Social i Ciutadania, i que té com a objectius:

- Fomentar, en col·laboració amb els departaments, la prestació de serveis específics a favor de les dones.
- Fomentar i coordinar la prestació de serveis de tota mena a la dona, a través de l'establiment de convenis amb entitats públiques i privades.
- Elaborar i promoure informes, estudis i anàlisis d'investigació sobre matèries relacionades amb la problemàtica actual de les dones a Catalunya.
- Divulgar les activitats, els serveis i els treballs que el mateix Institut i les associacions i entitats col·laboradores duguin a terme, a través de l'organització de fires, congressos o per qualsevol altre mitjà.
- Potenciar la participació de les dones en les decisions i les mesures que els afecten, i fomentar l'associacionisme per a la defensa dels seus interessos.
- Recopilar informació i documentació sobre la situació de la dona a Catalunya.

- Vetllar per l'acompliment dels convenis i els acords internacionals en tot allò que afecta la promoció de la dona, i possibilitar la participació de les dones catalanes en els fòrums internacionals on es tracta la seva problemàtica.

Les polítiques d'igualtat del Govern de la Generalitat s'articulen fonamentalment en els **plans d'actuació per a la igualtat d'oportunitats entre homes i dones** i constitueixen un conjunt d'actuacions plurianuals que s'elaboren, planifiquen i executen de manera conjunta entre diferents departaments de l'Administració de la Generalitat de Catalunya.

El I Pla d'actuació del Govern de la Generalitat de Catalunya per a la igualtat d'oportunitats per a les dones va comprendre el període 1989-1992, i tractava, entre d'altres, temes com l'equiparació legal entre homes i dones, la protecció de la família i la maternitat, el reconeixement social dels valors igualitaris, etc. El II Pla d'actuació (1994-1997) se centrava en la sensibilització de la població, coeducació i formació reglada, per eradicar el sexisme de totes les etapes del sistema educatiu, potenciació de la presència de les dones en el món laboral, impulsió de serveis socials i comunitaris d'actuació específica amb col·lectius amb problemes d'inserció social, etc.

El III Pla d'actuació (1998-2000) versava sobre l'establiment de la cooperació en una societat canviant, el foment de la igualtat en una economia canviant, conciliació del treball i la vida familiar entre homes i dones, foment de la participació equilibrada d'homes i dones en la pressa de decisions, etc.

En el IV Pla d'actuació (2001-2003) s'ha considerat prioritari assolir els objectius següents: avançar en les polítiques d'ocupació remunerada per a les dones, afavorir la conciliació de la vida familiar i professional de les dones i dels homes, eradicar la violència contra les dones, promoure la formació de les dones i l'educació en la igualtat de drets, impulsar les polítiques de benestar, afavorir la promoció social de les dones del món rural, promoure la informació i l'atenció a les dones i fomentar la participació de les dones en tots els àmbits de la societat.

Aquests Plans s'inspiren en les línies d'actuació que marquen tant les institucions europees com les de nivell internacional (Plataforma d'acció aprovada a la IV Conferència mundial de Nacions Unides sobre les dones, 1995).

Actualment, el **V Pla d'acció i desenvolupament de les polítiques de dones a Catalunya 2005 – 2007** s'estructura en sis eixos vertebradors que són: fer de la Generalitat una institució exemplar en el disseny i desenvolupament de les polítiques de Govern, construir una cultura per a un nou contracte social, incrementar la presència i la participació de les dones en tots els àmbits de la vida social, oferir una atenció integral davant les necessitats de les dones, definir un programa per l'abordatge integral de les violències contra les dones i la reorganització dels temps i dels treballs per tal de fer de la vida quotidiana un eix vertebrador de les polítiques

El 5 de juliol de 2006 es va aprovar la llei 8/2006 de **mesures de conciliació de la vida personal, familiar i laboral** del personal al servei de les administracions públiques de Catalunya, incloses les universitats, les corporacions locals i el personal sotmès a règim estatutari.

Aquesta llei recull en un sol text les mesures que dicta la legislació de la funció pública i que afavoreixen la conciliació personal, familiar i laboral del personal al servei de l'Administració de la Generalitat, juntament amb altres mesures adoptades recentment per la normativa bàsica de l'Estat i per la Llei de suport a les famílies.

Tal i com es reconeix en el preàmbul de la norma, es pretén establir un conjunt de mesures que ajudin a atorgar la dimensió social necessària a l'organització administrativa i a les relacions laborals i que contribueixin a inspirar tots els àmbits de la negociació col·lectiva. Mesures que permetin una implicació més gran del personal al servei de les administracions públiques en la vida familiar sense menyscabar la prestació dels serveis públics.

Aquesta llei incorpora com a novetat destacada el permís de paternitat de quatre setmanes, que s'ha d'iniciar a partir de la finalització del permís de maternitat, amb la finalitat de permetre una major implicació de tots dos progenitors en la cura de l'infant.

Incorpora també a la legislació catalana les mesures en matèria de violència contra les dones regulades per la legislació de l'Estat, amb la finalitat de flexibilitzar al màxim les relacions de treball de les víctimes, de manera que la situació en què es troben no els comporti un risc major ni haver de renunciar al lloc de treball.

Finalment, com a iniciatives més recents, cal destacar la publicació de la *Guia de prestacions familiars* de la Secretaria de la Família del Departament de Benestar i Família, que consisteix en un resum de les ajudes més importants que les administracions destinen a les famílies. Entre d'altres aspectes, es fa difusió de les prestacions familiars en concepte de maternitat, per maternitat en jornada a temps parcial, prestació per risc durant l'embaràs, reducció de la jornada laboral per lactància, per tenir cura dels fills menors de sis anys i familiars dependents, excedències per tenir cura de fills menors de tres anys o de familiars directes; prestacions econòmiques consistents en ajudes a famílies amb menors de tres anys o famílies nombroses amb infants menors de sis anys, pel naixement del tercer fill/a i dels posteriors, prestació per part múltiple, desgravacions i deduccions fiscals, etc.

Idees força

1. Durant les últimes tres dècades s'han consolidat noves pautes migratòries internacionals que han contribuït a generalitzar els moviments migratoris de forma important. Podem destacar tres dimensions en què es percep aquest caràcter del fenomen migratori: el creixement constant del volum de persones migrants, l'ampliació de les xarxes i cadenes migratòries, la diversificació dels tipus migratoris.

2. L'Estat espanyol s'ha convertit, durant les últimes dues dècades, en un important centre de recepció d'immigració.

3. Catalunya es troba inserida en el context de globalització i intensificació dels fluxos que caracteritza les migracions internacionals de les últimes dècades del segle XX.

4. La dècada dels vuitanta es caracteritza per una acceleració de la immigració, de manera que el nombre d'estrangers estaria pròxim a duplicar-se, i guanyaria pes en el conjunt de la societat catalana.

5. La immigració estrangera a Catalunya es nodreix d'un doble flux: per una banda, l'arribada d'europeus i, per altra banda, una creixent immigració de països extracomunitaris.

6. A l'hora d definir les pautes de convivència amb les que es definiran les estratègies i polítiques socials en societats que reben fluxos migratoris, les ciències socials diferencien tres grans models: assimilació, melting pot – gresol cultural – i el pluralisme cultural.

7. La ràpida acceleració dels fluxos, la seva afectació múltiple i el seu interès en relació amb el món laboral han donat lloc al desenvolupament d'una normativa que regula aquesta immigració des d'un punt de vista legal. A aquest marc legal, competència de l'Estat, hi hem d'afegir les iniciatives preses per la Generalitat i els ajuntaments en diferents àmbits.

8. L'estat social i democràtic de dret consagra el principi d'igualtat i no discriminació, entre d'altres, per raó de sexe, i el configura com un dret subjectiu a tenir un tracte igual, però l'existència del reconeixement d'aquest dret no significa que en la realitat, en la vida quotidiana, no es donin situacions que de fet són discriminatòries.

9. En l'àmbit jurídic, les institucions i els òrgans jurisdiccionals han posat de manifest la necessitat d'adequar l'ordenament jurídic al principi d'igualtat.

10. La discriminació positiva permet un tracte legal per a equilibrar una realitat desigual.

11. Les polítiques públiques són aquelles decisions adoptades pels òrgans de govern que tenen per objecte determinar les seves actuacions de planificació o execució en relació amb una matèria concreta.

12. Les polítiques d'igualtat d'oportunitats consisteixen en la determinació i adopció de mesures per part de les institucions públiques amb l'objectiu de pal·liar i resoldre les situacions de desigualtat social entre homes i dones.

13. A Catalunya, les polítiques a favor de la igualtat d'oportunitats entre homes i dones es desenvolupen a través de plans plurianuals que s'elaboren, planifiquen i executen de manera conjunta entre diferents departaments de la Generalitat de Catalunya.

Glossari

Aculturació
Assentament
Assimilació
Ciutadania
Cohesió social
Conciliació
Deduccions fiscals
Desgravacions
Desplaçats
Directives
Discriminació positiva
Dispersió
Disposicions
Diversitat sociocultural
Dret subjectiu
Edat activa
Elements forans
Elits professionals
Emigració
Entrada clandestina
Esfera privada
Estrangeria
Estrangers de "tercers països"
Excedència
Exclusió social
Fòrum
Gènere
Gresol cultural
Igualtat jurídica
Immigració extracomunitària
Immigració permanent o de llarga durada
Marcs de convivència
Migracions
Minories ètniques o culturals
Models d'integració
Multidimensional
Nadius
Nivell supraestatal
Norma suprema
Pautes migratòries internacionals
Perfil sociodemogràfic
Pluralisme cultural
Prejudici
Proves d'aptitud
Reagrupament familiar
Refugiats
Remuneració
Sector autòcton
Senyal d'identitat
Sexisme
Societats contemporànies
Unitat geopolítica supranacional
Xarxes interregionals
Xarxes transoceàniques